

Et fossilt podsolfprofil i Vestjylland

STEEN SJØRRING

Sjørring, S.: Et fossilt podsolfprofil i Vestjylland. *Dansk geol. Foren., Årsskrift for 1976*, side 1-2. København, 3. januar 1977.

Med udgangspunkt i to nordtyske profiler med fossile podsolfhorisonter, der eventuelt kan være af Treene alder (Saale interglacial eller -stadial), omtales et fossilt podsolfprofil fra Oksbøl. Indtil videre anses denne podsolfdannelse for at være sket i Eem interglacialtid.

Steen Sjørring, Institut for almen Geologi, Østervoldgade 10, DK-1350 København K, 5. oktober 1976.

Gennem en længere årrække har interglaciale og interstadiale ferskvandsaflejringer været kendt i Danmark, medens oplysninger om fossile jordbundsprofiler fra tilsvarende tidsafsnit i høj grad savnes. Åbne profiler med fossile jordbundshorisonter er af interesse som stratigrafiske ledehorisonter, men også den geografiske placering er af betydning, især med henblik på en udvidelse af kendskabet til isudbredelsen inden for et givet tidsafsnit og en given region.

Ved geologisk kortlægning i de vestlige områder af Schleswig-Holstein er der blevet observeret en del fossile jordbundshorisonter, og stedvis (f. eks. ved Burg i Dithmarschen, Dücker & Menke 1970) har man fundet de tilhørende tørveaflejringer, der gør det muligt at bestemme alderen af jordbundsprofilerne.

De fossile jordbundshorisonter ved Böxlund (ca. 15 km vest for Flensburg) og ved Bargaenstedt (ca. 10 km syd for Heide) er af særlig interesse, idet der på grundlag af disse profiler er fremsat formodninger om, at Saale istiden indeholder en »ægte« interglacial varmetid, »Treene-Wärmeschwankung« i følge Picard (1959).

Resultaterne af undersøgelserne ved Böxlund (Stremme 1964) er senere blevet betvivlet af Dücker (1965), og fornyede undersøgelser er nu påbegyndt, for at bestemme alderen af de to fossile jordbundshorisonter, som findes her.

Omtalen af profilet ved Bargaenstedt foreligger indtil videre kun i en ekskursionsfører til den tyske Kvartærforenings ekskursion i

Schleswig-Holstein (Stremme m. fl. 1976), men forholdene synes her at være som ved Böxlund.

Ved rejser i det sydvestlige Jylland er kendskabet til åbne profiler med sedimenter eller jordbundshorisonter, dannet i relativt varme tidsafsnit, desværre ikke blevet udvidet meget. Bortset fra de i forvejen kendte tørveaflejringer i klinten ved Emmerlev (Nordmann 1925), er der kun observeret ét åbent profil (tæt syd for Oksbøl), der oplyser om et tidligere varmt tidsafsnit.

I en forladt grusgrav syd for Oksbøl ses et fossilt podsolfprofil (fig. 1), der er udviklet i overfladen af en 4-5 m tyk bæk af sandet og let stenet moræneler. Moræneleret hviler på kvartsrigt, stærkt udvasket smeltevandsvand og -grus, som indeholder relativt mange rhombeporfyre, og som sandsynligvis er identisk med de af Milthers (1957) og Ødum (1968) omtalte smeltevandsaflejringer, der er dannet i forbindelse med en isoverskridelse fra nord i begyndelsen af Saale istiden. Forfatteren er af den opfattelse, at moræneleret tilhører den samme isstrøm, og ikke et baltisk isdække, men denne problemstilling vil blive behandlet i en anden sammenhæng.

Morænelersbænken med podsolfprofilet hælder 20-30° mod sydøst, og kan eventuelt opfattes som værende disloceret. Er det tilfældet, og er moræneleret af Saale alder, vil det medføre, at podsolfprofilet repræsenterer en varmeperiode inden for Saale istiden, idet dislokationen da må tilskrives et senere Saale-fremstød ud fra lokalitetens geografiske placering.

Podsolfhorisonten indeholder svage flyde-

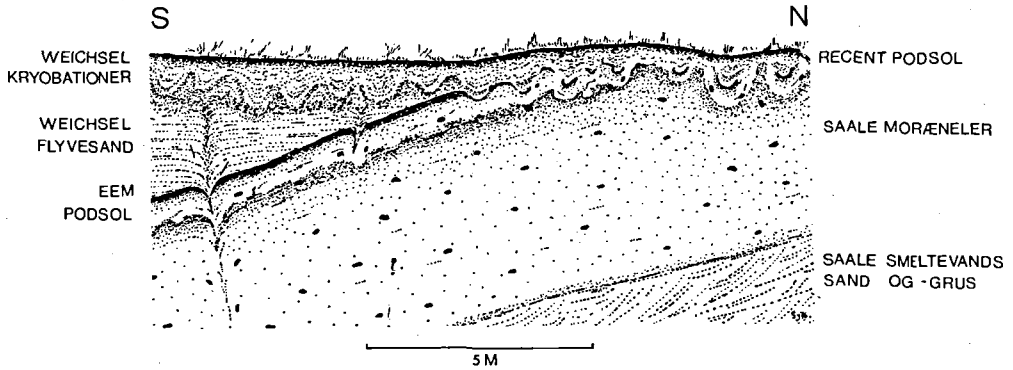

Fig. 1. Skitse fra grusgraven syd for Oksbøl.

strukturer, der tyder på en ringe omlejring ved jordkrybning. Den er dækket af stenfattigt og enskornet sand med en utydelig horisontal lagdeling.

Ved et besøg sammen med kolleger fra København og Kiel, blev det dog anset for mest sandsynligt, at den fossile podsolhorisont syd for Oksbøl er udviklet i en lavning i det oprindelige Saale-landskab. Podsoldannelsen kan da være sket i Eem interglaciertid, og det dækkende enskornede sand kan være vindaflejret under Weichsel istiden. Kryoturbationerne og iskilepseudomorfoserne formodes at være dannet i slutningen af Weichsel istiden.

Såfremt disse tanker om udviklingen og alderen af det fossile podsolprofil ved Oksbøl er rigtige, antyder de, at det baltiske isfremstød, og eventuelt det sene isfremstød fra nord (Ødum 1968), i Saale istiden næppe nåede frem til Oksbøl.

Sideløbende med en mere regional undersøgelse af de sydvestjyske moræneaflejringer vil forholdene ved Oksbøl blive nøje gennemgået. De lave områder tæt ved det fossile podsolprofil vil blive gennemboret, for om muligt at finde de tilhørende datérbare tørveaflejringer.

Litteratur

- Dücker, A. 1965: Das vorkommen fossiler Bodenbildungen bei Böxlund, westlich Flensburg. *Meddr dansk geol. Foren.* 15, 611-613.
- Dücker, A. & Menke, B. 1970: Eemzeitliche Podsol- und Moorbildungen bei Burg (Dithmarschen). *Meyniana* 20, 5-8.
- Milthers, V. 1957: Sydvestjyllands glaciæle lagforhold. *Meddr dansk geol. Foren.* 13, 206-216.
- Nordmann, V. 1925: Interglaciæle moser i Emmerlev Klint i Vestslesvig. *Meddr dansk geol. Foren.* 6, 35-37.
- Picard, K. 1959: Gliederung pleistozäner Ablagerungen mit fossilen Böden bei Husum/Nordsee. *N. Jb. Geol. Paläont. Mh.* 6, 259-272.
- Stremme, H.-E. 1964: Die Warmzeiten vor und nach der Warthe-Eiszeit in ihren Bodenbildungen bei Böxlund (westl. Flensburg). *N. Jb. Geol. Paläont. Mh.* 4, 237-247.
- Stremme, H.-E., Lange, W. & Felix-Henningsen, P. 1976: Warthezeitliche Eisrandlage mit Geschiebemergel über treenezeitliche verwitterten Drenthe-Ablagerungen bei Bargaenstedt. *DEUQUA-Ekursionsführer am 13.8.1976, 18. wissenschaftlichen Tagung in Hamburg*, 18-21.
- Ødum, H. 1968: Flintkonglomeratet i Jylland. *Meddr dansk geol. Foren.* 18, 1-32.